

การพัฒนาโปรแกรมการศึกษาอกระบบโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีสำหรับลูกเสือชาวบ้าน

Development of a Non-formal Education Program for Enhancing the Good Citizenship for Civil Boy Scouts

วรวิทย์ เจริญศรีพรพงศ์, รองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติวรรณ อมาตยกุล และ ดร.ชนันทร สุขเจริญ

บทคัดย่อ

การวิจัยกึ่งทดลองนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนาโปรแกรมการศึกษาอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีสำหรับลูกเสือชาวบ้าน (2) ศึกษาผลการทดลองใช้โปรแกรมการศึกษาอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดี สำหรับลูกเสือชาวบ้านที่พัฒนาขึ้นทางด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม และ (3) ศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริม และปัญหาอุปสรรคที่มีผลต่อโปรแกรมที่พัฒนาขึ้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ลูกเสือชาวบ้าน จำนวน 60 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติที่ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า (1) โปรแกรมการศึกษาอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีสำหรับลูกเสือชาวบ้านที่พัฒนาขึ้น แบ่งเป็น 5 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ เคารพกฎระเบียบของสังคม มีความซื่อสัตย์ ยึดมั่นในอุดมการณ์ มีเกียรติเชื่อถือได้ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเป็นผู้ผลิต และผู้บริโภคที่ดี ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นที่ดีกว่า อดทนต่อความขัดแย้ง แสดงความเห็นอย่างมีเหตุผล สามารถพึ่งตนเองได้ มีจิตสาธารณะ เต็มใจช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ กล้าเสนอตนเป็นตัวแทน (2) โปรแกรมการศึกษาอกระบบโรงเรียนที่พัฒนาขึ้น เสริมสร้างความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการเป็นพลเมืองดีสำหรับลูกเสือชาวบ้านให้สูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ (3) ปัจจัยที่ส่งเสริม ได้แก่ ความชัดเจนและครอบคลุมของวัตถุประสงค์ การนำเนื้อหาไปใช้ได้จริง กิจกรรมสร้างบันดาลใจในการเป็นพลเมืองดี การจัดบรรยายภาคีให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน และความน่าสนใจของสื่อปัญหาอุปสรรค ได้แก่ ความเหมาะสมของเวลา สภาพความพร้อมของผู้เข้าร่วมกิจกรรมความสามารถในการเรียนรู้ และความแตกต่างของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

คำสำคัญ: การพัฒนาโปรแกรม, การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดี, ลูกเสือชาวบ้าน

Abstract

The purpose of this research is to: (1) develop a non-formal education program for enhancing good citizenship for civil boy scouts; (2) implement a program and study of knowledge, attitude and skills related to good citizenship and (3) study the supporting factors and the problems which affect the non-

formal education program. The samples in this study consisted of 60 civil boy scouts. Instruments used for collecting data were scales. Data was analyzed by using the two-tailed t-test. The research findings were as follows: (1) the non-formal education program for enhancing good citizenship was divided into 5 units: national loyalty, religion and king, law and abiding by social rules , honesty, ideology, trusty, magnanimity, good productivity and consumerism, self-sufficiency; (2) the developed program enhanced participants' knowledge, attitude and behavior at the highest level; at the .01 level and (3) the supporting factors were clear and coverage objectives, practical contents, inspiring learning activities, learning atmosphere and interesting learning media, the problems were lack of time, learners readiness, learning ability, and differences among the learners.

Keyword: Non-formal educational program, good citizenship, civil boy scout

ความนำ

การฝึกอบรมลูกเสือชาวบ้านเป็นรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนรูปแบบหนึ่งทำให้ประชาชนได้รับความรู้ในเรื่องการแก้ไขปัญหาหลักในการดำเนินชีวิตอย่างประหยัด เห็นประโยชน์ส่วนรวมสำคัญกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีจิตสำนึกรับผิดชอบตนเองและสังคม ส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องที่เกิดประโยชน์กับชุมชนและประเทศชาติเพราะเป็นการฝึกอบรมด้วยการปฏิบัติตน ผู้ที่ไม่รู้หนังสือจึงสามารถ เข้าร่วมการอบรมได้ การใช้ระบบหมู่ของลูกเสือชาวบ้านยังเป็นการฝึกประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน อีกด้วย กิจกรรมลูกเสือชาวบ้านเป็นศูนย์รวมอุดมการณ์ของมวลชนที่ไม่มีการแบ่งชั้นยศวรรณะ บรรดาศักดิ์ เพศ วัย ฐานะ เชื้อชาติหรือศาสนา ทุกคนสามารถเป็นมิตรกันได้ในระบบลูกเสือชาวบ้านวิธีการทางลูกเสือชาวบ้านจะเป็นวิธีการสร้างคนให้เป็นพลเมืองดี ตามแนวคิดความเป็นพลเมืองดี ในทัศนคติของลูกเสือมี 5 ประการ ได้แก่ (1) มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาพระมหากษัตริย์ (2) มีเกียรติเชื่อถือได้ (3) มีระเบียบวินัยสามารถบังคับใจตนเองได้ (4) สามารถพึ่งตนเองได้ (5) เต็มใจและสามารถช่วยเหลือชุมชนและบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นได้ทุกเมื่อ ลูกเสือชาวบ้านทำให้ชุมชนเกิดความรักความสามัคคีระหว่างผู้คนทั้งต่างอำเภอหรือต่างตำบล ทำให้เกิดความเป็นรุ่นพี่รุ่นน้องระหว่างกัน สร้างความผูกพันและภาคภูมิใจซึ่งต้องช่วยกันดำเนินการต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนา

ความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย 18 ข้อ ดังนี้

(1) การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล (2) การรับฟังข้อคิดเห็นของผู้อื่น (3) การยอมรับเมื่อผู้อื่นมีเหตุผลที่ดีกว่า (4) การตัดสินใจโดยใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ (5) การเคารพระเบียบของสังคม (6) การมีจิตสาธารณะคือเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมและรักษาสาธารณสมบัติ (7) การประหยัดและอดออมในครอบครัว (8) การซื่อสัตย์สุจริตต่ออาชีพที่ทำ (9) การพัฒนางานอาชีพให้ก้าวหน้า (10) การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม (11) การสร้างงานและสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมไทยและสังคมโลก (12) การเป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่ดี มีความซื่อสัตย์ยึดมั่นในอุดมการณ์ที่ดีต่อชาติเป็นสำคัญ (13) การเคารพกฎหมาย (14) การรับฟังข้อคิดเห็นของคนโดยอดทนต่อความขัดแย้งที่เกิดขึ้น (15) การยอมรับในเหตุผลที่ดีกว่า (16) การซื่อสัตย์ต่อหน้าที่โดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว (17) การกล้าเสนอความคิดเห็นต่อส่วนรวม กล้าเสนอตนเองในการทำหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา (18) การทำงานอย่างเต็มความสามารถ

ดังนั้นการฝึกอบรมลูกเสือชาวบ้านสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพัฒนาพฤติกรรมสร้างความเป็นพลเมืองดีได้ในระดับหนึ่งและเป็นจุดเริ่มต้นที่เป็นรูปธรรม ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาเนื้อหาความเป็นพลเมืองดีโดยการสังเคราะห์ขึ้นจากพลเมืองดีตามวิถี

ประชาธิปไตยร่วมกับพลเมืองดีในทัศนคติของลูกเสือจะสามารถทำความเข้าใจได้ง่าย ร่วมกับการใช้ แนวคิดกลุ่มสัมพันธ์แนวคิดนีโอฮิวแมนนิสและแนวทางการเพิ่มศักยภาพตนเองของแอนโทนี ร็อบบิ้นส์มาผสมผสานกันเป็นโปรแกรมเพื่อการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีสำหรับลูกเสือชาวบ้านและเพื่อเป็นต้นแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีสำหรับลูกเสือชาวบ้าน
2. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดี สำหรับลูกเสือชาวบ้านที่พัฒนาขึ้นทางด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม และ
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริม และปัญหาอุปสรรคที่มีผลต่อโปรแกรมที่พัฒนาขึ้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิดเชิงระบบ (Input-Process-Output) ดังนี้

1. ปัจจัยนำเข้า

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามกรอบแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมเชิงพัฒนา Boyle (1981) ได้แก่

- 1) แนวคิดกลุ่มสัมพันธ์
- 2) แนวคิดนีโอฮิวแมนนิส
- 3) แนวคิดแอนโทนี ร็อบบิ้นส์
- 4) แนวคิดลูกเสือชาวบ้าน
- 5) แนวคิดพลเมืองดี

2. กระบวนการ

เป็นขั้นตอนที่ดำเนินการนำปัจจัยนำเข้าทั้งหมด กำหนดเป็นโปรแกรม กำหนดเป็น 3 ส่วน คือ กรอบการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน กิจกรรม และการประเมิน

2.1 กรอบการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ผู้วิจัยได้พัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเชิงพัฒนาของ Boyle (1981) 8 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดพื้นฐานสำหรับพัฒนาโปรแกรม ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชนและกลุ่มผู้รับบริการ ขั้นตอนที่ 3 การพิจารณาผลที่พึงประสงค์ ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดแหล่งทรัพยากร และการสนับสนุน ขั้นตอนที่ 5 การสร้างแผน การสอน ขั้นตอนที่ 6 โปรแกรมการปฏิบัติงานขั้นตอนที่ 7 ความน่าเชื่อถือของการใช้ทรัพยากรและขั้นตอนที่ 8 การรายงานค่าของโปรแกรม

2.2 กิจกรรม การพัฒนาขั้นตอนการสอน ผู้วิจัยพัฒนาจัดกิจกรรมตามแนวคิดกลุ่มสัมพันธ์แนวคิดนีโอฮิวแมนนิสและการเพิ่มพลังศักยภาพตนเองของแอนโทนี ร็อบบิ้นส์

2.3 การประเมิน วัดความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม

3. ผลลัพธ์

ประกอบด้วย โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีสำหรับลูกเสือชาวบ้าน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามหลักการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ แนวคิดนีโอฮิวแมนนิส และการเพิ่มศักยภาพตนเองของ แอนโทนี ร็อบบิ้นส์ โดยผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูล เพื่อศึกษาผลลัพธ์ ปัจจัยเกี่ยวข้องในการพัฒนาโปรแกรมการจัดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นเพื่อนำไปใช้

สมมติฐานการวิจัย

หลังการเข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีสำหรับลูกเสือชาวบ้านที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ผู้เรียนจะมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมความเป็นพลเมืองดีสูงกว่าก่อนเข้าโปรแกรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตและวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ชาวบ้านที่ได้รับการฝึกอบรมตามวิธีการของลูกเสือกับได้ปฏิบัติตามคำปฏิญาณและกฎของลูกเสือ กลุ่มตัวอย่างคือ ลูกเสือชาวบ้านที่มีความพร้อมในการเข้าร่วมตลอดทั้งโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีจำนวน 60 คน และแบ่งลูกเสือชาวบ้านเป็นกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง กลุ่มละ 30 คน ด้วยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายโดยวิธีจับฉลากแบ่งกลุ่มและดำเนินการดังนี้

1. กลุ่มควบคุม

1.1 นัดหมายเพื่อทำความเข้าใจการเข้าร่วมโปรแกรมและจัดปฐมนิเทศแนะนำโปรแกรม

1.2 ทำแบบวัดความรู้ ทักษะและพฤติกรรมการเป็นพลเมืองดี

1.3 มอบเอกสารคู่มือพลเมืองดีให้กลับไปเรียนรู้ด้วยตนเอง

1.4 นัดหมายกลับมาทำแบบวัดความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการเป็นพลเมืองดี

2. กลุ่มทดลอง

2.1 นัดหมายเพื่อทำความเข้าใจการเข้าร่วมโปรแกรมและจัดปฐมนิเทศแนะนำโปรแกรม

2.2 ทำแบบวัดความรู้ ทักษะและพฤติกรรมการเป็นพลเมืองดี

2.3 จัดการอบรมในห้องเรียน

2.4 เรียนรู้ด้วยตนเอง ตามคู่มือ ใบความรู้ และใบงานที่มอบให้

2.5 นัดหมายกลับมาทำแบบวัดความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการเป็นพลเมืองดี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบวัดความรู้การเป็นพลเมืองดี แบบวัดทัศนคติการเป็นพลเมืองดี แบบวัดพฤติกรรมการเป็นพลเมืองดี แบบประเมินผลความพึงพอใจการจัดโปรแกรมและ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัจจัยส่งเสริมและปัญหาอุปสรรคที่ส่งต่อการนำไปสู่โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนไปใช้ เครื่องมือทุกฉบับผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 4 คน และตรวจสอบค่าค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency: IOC) มีผลค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง .80 - .90

การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีสำหรับลูกเสือชาวบ้าน เริ่มจากการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลเพื่อศึกษาความต้องการของลูกเสือชาวบ้านและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี และสังเคราะห์แนวคิด/ทฤษฎีต่างๆ เพื่อพัฒนาแผนกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

1. กิจกรรมยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเน้นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อเสริมสร้างความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ เคารพกฎระเบียบของสังคม

2. กิจกรรมยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้ เพื่อเสริมสร้างความซื่อสัตย์ ยึดมั่นในอุดมการณ์ มีเกียรติเชื่อถือได้ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่ดี

3. กิจกรรมยึดการค้นพบด้วยตนเองเชื่อมั่นในศักยภาพอันยิ่งใหญ่ภายในตน พัฒนาศักยภาพอันไร้ขีดจำกัด เพื่อเสริมสร้างการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นที่ดีกว่า อดทนต่อความขัดแย้ง แสดงความเห็นอย่างมีเหตุผล

4. กิจกรรมเน้นกระบวนการควบคุมกำกับผลงานมีความรับผิดชอบต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อพัฒนาความสามารถพึ่งตนเองได้

5. กิจกรรมเน้นการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ เต็มใจช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ กล้าเสนอตนเป็นตัวแทน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าสถิติที (t-test) เพื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยตามรูปแบบการทดลองแบบ 2 กลุ่ม (The Pretest – Posttest Control Group Design)

ผลการวิจัย

องค์ประกอบของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีสำหรับลูกเสือชาวบ้าน ตามกรอบขั้นตอน การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเชิงพัฒนาของ Boyle (1981) และการสังเคราะห์แนวคิดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากแนวคิดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ แนวคิดนีโอฮิวแมนนิสและแนวคิดการเพิ่มพลังศักยภาพตนเอง ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีสำหรับลูกเสือชาวบ้าน

2. กลุ่มผู้เรียน ได้แก่ ลูกเสือชาวบ้านที่สามารถเข้าศึกษาเรียนรู้ด้วยความสมัครใจเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและมีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมตามโปรแกรม

3. วิทยากรและผู้ช่วยวิทยากรประจำกลุ่ม

4. เนื้อหาสาระ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์หลักการพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยของกระทรวงศึกษาธิการ และพลเมืองดีตามทัศนคติของลูกเสือชาวบ้าน ได้แก่

4.1 มีความจงรักภักดีต่อชาติศาสนาและพระมหากษัตริย์เคารพกฎระเบียบของสังคมประกอบด้วยการเคารพระเบียบของสังคมและการเคารพกฎหมาย

4.2 มีความซื่อสัตย์ยึดมั่นในอุดมการณ์ มีเกียรติเชื่อถือได้ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่ดีประกอบด้วยการซื่อสัตย์สุจริตต่ออาชีพที่ทำการซื่อสัตย์ต่อหน้าที่โดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและการเป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่ดีมีความซื่อสัตย์ยึดมั่นในอุดมการณ์ที่ดีต่อชาติเป็นสำคัญ

4.3 ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นที่ดีกว่าอดทนต่อความขัดแย้งแสดงความเห็นอย่างมีเหตุผลประกอบด้วยการแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลการรับฟัง

ข้อคิดเห็นของผู้อื่นการยอมรับเมื่อผู้อื่นมีเหตุผลที่ดีกว่าการตัดสินใจโดยใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์การรับฟังข้อคิดเห็นของทุกคนโดยอดทนต่อความขัดแย้งที่เกิดขึ้นและการยอมรับในเหตุผลที่ดีกว่า

4.4 สามารถพึ่งตนเองได้ประกอบด้วยการประหยัดและอดออมในครอบครัวการพัฒนางานอาชีพให้ก้าวหน้าการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมการสร้างงานและสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมไทยและสังคมโลกและการทำงานอย่างเต็มความสามารถเต็มเวลา

4.5 มีจิตสาธารณะเต็มใจช่วยเหลือผู้อื่นเสมอกล้าเสนอตนเป็นตัวแทน ประกอบด้วย การมีจิตสาธารณะ หมายถึง การเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมและรักษาสาธารณสมบัติและการกล้าเสนอความคิดเห็นต่อส่วนรวม กล้าเสนอตนเองในการทำหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา

5. กิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากแนวคิดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ แนวคิดนีโอฮิวแมนนิสและแนวคิดการเพิ่มพลังศักยภาพตนเอง

5.1 ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเน้นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

5.2 ยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้

5.3 ยึดการค้นพบด้วยตนเองเชื่อมั่นในศักยภาพอันยิ่งใหญ่ภายในตนพัฒนาศักยภาพ อันไร้ขีดจำกัด

5.4 เน้นกระบวนการควบคุมกำกับผลงาน มีความรับผิดชอบต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

5.5 เน้นการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

6. แหล่งความรู้และสื่อการเรียนรู้ ประกอบด้วย วิทยากร วิทยุทัศน์ นิทรรศการอินเตอร์เน็ตเอกสารตำรา ศูนย์การเรียนรู้สมาคมและชมรม

7. ความน่าเชื่อถือของการใช้ทรัพยากรโดยมีการประเมินก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรม

8. การรายงานค่าของโปรแกรมคือการศึกษา

ปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องของการนำโปรแกรมไปใช้ และปรับปรุงโปรแกรมให้มีความสมบูรณ์และเหมาะสม กับความต้องการของผู้เรียนอย่างครอบคลุม

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่าง ค่าเฉลี่ยก่อนและหลังกลุ่มทดลองมีผล ดังนี้

1. คะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ความเป็นพลเมืองดี สำหรับลูกเสือชาวบ้าน ก่อนและหลังการเข้าร่วม โปรแกรมในกลุ่มทดลองมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. คะแนนเฉลี่ยด้านทัศนคติความเป็นพลเมืองดี สำหรับลูกเสือชาวบ้าน ก่อนและหลังการเข้าร่วม โปรแกรมในกลุ่มทดลองมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. คะแนนเฉลี่ยด้านพฤติกรรมความ เป็น พลเมืองดีสำหรับลูกเสือชาวบ้านก่อนและหลังเข้าร่วม โปรแกรมในกลุ่มทดลองมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.1 ปัจจัยที่ส่งเสริมโปรแกรมการศึกษา นอกกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดี สำหรับลูกเสือชาวบ้าน ได้แก่

1) ความชัดเจนและครอบคลุมของ วัตถุประสงค์ในการเป็นพลเมืองดีครบถ้วน

2) การนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ของเนื้อหาความเป็นพลเมืองดีมีความเหมาะสมกับ สภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในปัจจุบัน เช่น สามารถพึ่งตนเองได้ในภาวะที่เศรษฐกิจตกต่ำ หรือ มีความอดทนต่อความขัดแย้งทางสังคมและการเมือง ทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในขณะที่มีความขัดแย้ง

3) กิจกรรมที่นำไปสู่แรงบันดาลใจใน ความเป็นพลเมืองดี เป็นธรรมชาติของบุคคลที่ต้องการ เป็นพลเมืองดีอยู่ภายในจิตใจ การกระตุ้นจิตสำนึก ส่วนลึกอย่างถูกวิธีสามารถทำให้เกิดแรงบันดาลใจ ในการปรารถนาเป็นพลเมืองดีได้

4) การจัดบรรยากาศให้เกิดความรู้สึก ยอมรับระหว่างกัน ทำให้รู้สึกปลอดภัย อบอุ่น มีความ กล้าแสดงออก และร่วมกิจกรรมอย่างเต็มที่ที่ได้รับ

การยอมรับจากสมาชิกของกลุ่มทำให้บุคคลกล้าเปิดเผย ตัวตนไม่เขินอายในการร่วมกิจกรรม

5) ความน่าสนใจของสื่อประกอบ โปรแกรม สามารถสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นความสนใจ ของผู้เรียนให้เกิดขึ้น แรงจูงใจในการเรียนรู้และความ สนใจของผู้เรียนจะส่งผลโดยตรงต่อโปรแกรม เช่น การชมวิดีโอทัศน์ทำให้ผู้เรียนเห็นภาพที่เคลื่อนไหว ไปพร้อมกับเสียงเพลงที่สร้างอารมณ์และความรู้สึก ร่วมได้ดี

ปัญหาอุปสรรคที่มีผลต่อโปรแกรมการศึกษา นอกกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดี สำหรับลูกเสือชาวบ้าน

1. ความเหมาะสมในเรื่องเวลาต้องคำนึงถึง สภาพความพร้อมของผู้เข้าร่วมกิจกรรมว่ามีความ สะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่ หรือเข้าร่วมได้ มากน้อยแค่ไหน เพราะผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่จะคำนึงถึง ประโยชน์ที่ตนได้รับเป็นสำคัญ และการทำอาชีพการงาน เพื่อหาเลี้ยงครอบครัวจึงมีความสำคัญมากกว่าการ เข้าร่วมโปรแกรม

2. ปัญหาส่วนตัว ของผู้เข้าร่วมกิจกรรม สภาพ ความพร้อมทางร่างกาย เช่น โรคประจำตัว ปัญหา ความเสื่อมของร่างกายความสามารถในการอ่านและ รับฟังโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นจากการสังเคราะห์กิจกรรม การเรียนรู้ตามแนวคิดกลุ่มสัมพันธ์ แนวคิดนีโอฮิวแมนนิส และการเพิ่มพลังศักยภาพตนเอง ทำให้ผู้เรียนต้องร่วม กิจกรรมตลอดเวลา การทำโยคะ การประชุมกลุ่มย่อย การนำเสนอหน้าชั้นเรียน การแสดงออกถึงพลังศักยภาพ ภายในตนเอง ต้องอาศัยสภาพความพร้อมของร่างกาย ทั้งสิ้น

3. ความแตกต่างกันของกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม ในด้านการศึกษา อายุ ตำแหน่งทางสังคม ทำให้ โปรแกรมขาดความราบรื่นต่อเนื่อง คนที่เรียนรู้ได้เร็ว เกิดความเบื่อหน่าย คนที่เรียนรู้ได้ช้าเกิดความไม่มั่นใจ ในการร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ คนที่อายุน้อยไม่กล้าเสนอ ความเห็น คนที่อายุมากกว่าสามารถโน้มน้าวให้กลุ่ม มีความเห็นไปในทิศทางที่ต้องการได้

การอภิปรายผล

โปรแกรมการศึกษาครอบครัวแบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีสำหรับลูกเสือชาวบ้าน โดยให้การสังเคราะห์การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จากกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ แนวคิดนีโอ ฮิวแมนนิส และการเพิ่มพลังศักยภาพตนเอง และเนื้อหาความเป็นพลเมืองดีที่สังเคราะห์จากพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยของกระทรวงศึกษาธิการ กับ ความเป็นพลเมืองดีในทัศนคติของลูกเสือชาวบ้าน จึงเป็นการปูพื้นฐานให้ลูกเสือชาวบ้านเกิดสมาธิ สงบนิ่ง ตั้งใจที่จะเรียนรู้มากขึ้น มีความมั่นใจและเชื่อมั่นในตนเอง ว่ามีศักยภาพที่จะเรียนรู้ ประกอบด้วย 3 ยึด 2 เน้น คือ ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้ ยึดการค้นพบด้วยตนเอง เชื่อมั่นในศักยภาพอันยิ่งใหญ่ภายในตน พัฒนาศักยภาพอันไร้ขีดจำกัด เน้นกระบวนการควบคู่ไปกับผลงาน มีความรับผิดชอบต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เน้นการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ประกอบด้วย กิจกรรม โยคะอาสนะการหายใจเต็มปอดสม่ำเสมอผ่อนคลาย ทั้งร่างกายและจิตใจ รับประทานอาหารอย่างสมดุลการทำสมาธิ และการคิดในเชิงบวกส่งผลให้ลูกเสือชาวบ้านสามารถเรียนรู้การเป็นพลเมืองดี อย่างไม่เคร่งเครียด และได้ผลทั้งในด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม

ทั้งนี้ การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้จากกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ให้ผู้เข้ารับการอบรมมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และค้นพบผลการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง การอาศัยสมาชิกภายในกลุ่มเป็นแหล่งเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนจดจำได้ดีและมีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้มากกว่าการเรียนรู้ที่ได้รับการบอกเล่าจากผู้อื่น (ทิสนา แชมมณี, 2522) ร่วมกับแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส ที่ให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถปรับคลื่นสมองของตนเองให้ต่ำการฝึกสมาธิ โยคะอาสนะ การบริหารร่างกาย การหายใจได้เต็มปอดอย่างสม่ำเสมอการผ่อนคลายทั้งร่างกายและจิตใจอย่างเต็มที่ รับประทานอาหารอย่างถูกต้องการคิดในเชิงบวกและการทำสมาธิ ถ้าสามารถปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอจะทำให้มนุษย์แข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ (เกียรติวรรณ อมาตยกุล,

2537) และแนวคิดว่าเพิ่มพลังศักยภาพตนเอง ที่ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความเชื่อมั่นในศักยภาพอันยิ่งใหญ่ภายในตนเองกระบวนการของการใช้ภาษาทั้งที่เป็นภาษากายและภาษาพูดที่ส่งผลต่อระบบประสาทในสมอง โดยจะกระตุ้นให้เกิดสภาวะจิตที่สามารถสร้างแรงผลักดันให้มนุษย์เกิดพลังในการลงมือกระทำในสิ่งที่ต้องการเปลี่ยนแปลงในชีวิตได้อย่างมุ่งมั่นจนกระทั่งประสบความสำเร็จ (Robbins, 1992) เกิดเป็นแรงบันดาลใจในการพัฒนา และปรับปรุงตนเองให้เป็นพลเมืองดี ร่วมกับการจัดบรรยากาศให้เกิดความรู้สึกยอมรับระหว่างกันทำให้มีความกล้าแสดงออกและร่วมกิจกรรมอย่างเต็มที่สอดคล้องกับแนวความคิดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ กล่าวคือ บทบาทของผู้สอนควรมีลักษณะพูดน้อยแต่ให้ผู้เรียนแสดงออกให้มาก บทบาทผู้เรียนคือร่วมกิจกรรมทุกครั้งแสดงความรู้สึกและความคิดอิสระต่อกลุ่มทุกครั้งที่มีโอกาสเพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้เรียนรู้ความคิดนั้น ส่วนกิจกรรมการเรียนการสอนที่สำคัญต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนได้มีส่วนร่วมสอดคล้องกับแนวทางการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่มีประเด็นสำคัญคือ ผู้ใหญ่จะเรียนรู้เมื่อตระหนักว่าการเรียนรู้สามารถตอบสนองความต้องการ และความสนใจของตนเองผู้ใหญ่จะเรียนรู้เมื่อการเรียนรู้นั้นเกิดประโยชน์ต่อชีวิตจริง แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ที่ดีที่สุดของผู้ใหญ่คือประสบการณ์ของผู้ใหญ่เอง การร่วมอภิปรายในกลุ่ม (discourse) การทบทวนตนเองและสะท้อนออกมาให้สมาชิกในกลุ่มได้รับทราบ (reflection) และเกิดการตระหนักรู้ (awareness) ผู้ใหญ่มีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะชี้แนะตนเอง ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้ใหญ่เพิ่มมากขึ้นตามอายุ (Knowles, 1981)

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการพัฒนาโปรแกรมในเรื่องความเป็นพลเมืองดีในบริบทอื่น ๆ เช่น เสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีของประชาคมอาเซียนควรมีคุณสมบัติอย่างไร หรือการพลเมืองดีของโลก จะต้องมีความสมบัติอย่างไร และต้องมีแผนการดำเนินการอย่างไรให้สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์

2. ควรติดตามผลวิจัยในเชิงลึก เกี่ยวกับโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีสำหรับลูกเสือชาวบ้าน ผลการใช้โปรแกรม นอกจากการทดสอบก่อนและหลังการทดลองแล้ว ควรติดตามต่อเนื่องหลังการทดลอง 3 - 6 เดือน เพื่อศึกษาผลการคงอยู่ของความเป็นพลเมืองดีสำหรับลูกเสือชาวบ้าน

3. การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีสำหรับ

ลูกเสือชาวบ้านในบริบทอื่นๆ เช่น สังคมเมือง สังคมอุตสาหกรรมเพราะอาจจะมีผลการวิจัยที่แตกต่างออกไป

4. ควรมีการพัฒนางานวิจัยเชิงคุณภาพในเรื่องความเป็นพลเมืองดีสำหรับลูกเสือชาวบ้าน

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยได้รับ “ทุน 90 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”

เอกสารอ้างอิง

- เกียรติวรรณ อมาตยกุล. (2537). *คิดอย่างแชมป์*. กรุงเทพมหานคร: ที.พี.พริน.
- ทิตนา เขมมณี. (2522). *กลุ่มสัมพันธ์ ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ*. เล่มที่ 1. กรุงเทพมหานคร: บุรพาศิลป์การพิมพ์.
- วรุฒิ เจริญศรีพรพงศ์. (2555). *การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีสำหรับลูกเสือชาวบ้าน*. วิทยานิพนธ์. ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- Boyle, P. G. (1981). *Planning better program*. New York: Mc Graw Hill Book Company.
- Knowles, M. S. (1980). *The modern practice of adult education from pedagogy to andragogy*. Chicago: Follet.
- Robbins, A. (1992). *Awaken the giant within*. New York: Simon & Schuster.